

Dilbilim Araştırmaları

2010

II

YAYIN KURULU

K. İMER	Ankara Üniversitesi
A. KOCAMAN	Ufuk Üniversitesi
A. S. ÖZSOY	Boğaziçi Üniversitesi
Ö. DEMİRCAN	Okan Üniversitesi
D. ZEYREK	Orta Doğu Teknik Üniversitesi

DANIŞMA KURULU

Doğan AKSAN	Ankara Üniversitesi
Talat TEKİN	Yeditepe Üniversitesi
Eser E. TAYLAN	Boğaziçi Üniversitesi
Özden EKMEKÇİ	Çukurova Üniversitesi
Ahmet KONROT	Anadolu Üniversitesi
Lütfiye OKTAR	İzmir Ekonomi Üniversitesi

Dilbilim Araştırmaları hakemli yayındır.

Dilbilim Araştırmaları
TÜBİTAK-ULAKBİM SBVT, Linguistic Bibliography ve MLA
tarafından taranmaktadır.

Dilbilim Araştırmaları

2010

II

Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
İstanbul
2010

Dilbilim Araştırmaları 2010/II

© BÜTEK A.Ş. 2010

Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi
Boğaziçi Üniversitesi Uçaksavar Kampüsü,
Garanti Kültür Merkezi, Arka Giriş
Etiler, İstanbul/TURKEY

bupress@boun.edu.tr

www.bupress.org

Telefon: +(90) 212 257 87 27 / +(90) 212 359 70 47

faks: +(90) 212 257 87 27

Sertifika no: 10821

Baskı: G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.,
100 Yıl Mah. MAS-SİT, 1. Cadde, No: 88, Bağcılar/İstanbul

Telefon: 0212 6290024

Sertifika no: 12358

Basım: Aralık 2010

Boğaziçi University Library Cataloging-in-Publication Data

Dilbilim araştırmaları / Boğaziçi Üniversitesi yayınevi.

v. : ill. ; 23 cm.

Biannual.

ISBN 978-605-4238-46-0

Includes bibliographical references and index

1. Turkish language -- Periodicals. 2. Linguistics -- Periodicals.

I. Boğaziçi Üniversitesi.

PL101

İÇİNDEKİLER

Nazlı Baykal

6'ya 5 mi, 10'a 1 mi?: Politik Söylem Çözümlemesi..... 1

Turgay Sebzecioğlu, Lütfiye Oktar

Türkçede Edilgenliğin Belirtlilik Kayması Açısından Bazı Görünümleri 19

Zeynep Erk Emeksiz

Negation in Turkish 45

Bekir Savaş

A Linguistic Analysis of Nazım Hikmet's Poetry as a Sign of
Translatability of Poems

Nazım Hikmet Şiirlerinin Şiirlerin Çevrilebilirliğinin Göstergesi Olarak

Dilbilimsel İncelenmesi 57

Turgay Sebzecioğlu

Chomsky, Noam (2010) *Doğa ve Dil Üzerine*

(Çev. Ayşe Banu Karadağ). İstanbul: Sözcükler Yayınevi 75

Chomsky, Noam (2010) *Doğa ve Dil Üzerine*
(Çev. Ayşe Banu Karadağ). İstanbul: Sözcükler Yayınevi. 254s.

Turgay Sebzecioğlu
Mersin Üniversitesi

Kitap Hakkında Genel Bilgi

Adriana Belletti ve Luigi Rizzi'nin editörlüğünde hazırlanan kitabın metinleri, Noam Chomsky'nin 1999 yılında Siena Üniversitesine gelişi çerçevesinde yapılan etkinliklerde ortaya koyduğu görüşler ile ilgilidir. Kitabın editörleri tarafından hazırlanan ilk bölüm, dil ve *Evrinsel Dilbilgisi* (ED) ile ilgili bazı temel kavramları kısaca tanıtmayı amaçlamaktadır. İkinci bölümde, Chomsky'nin Pisa Scuola Normale Superiore'yi ziyaretinde yaptığı Galileo Konferansı'ndaki konuşması yer almaktadır. Üçüncü bölümde, dilin beyin ve bilişsel bilimlerle olan ilgisi üzerinde durulmaktadır. Dördüncü bölümde, 1990'larda şekillenen ve ED'ye yön veren *Yetinmecî Program* (Minimalist Program) üzerine Chomsky ile yapılan bir söyleyişie yer verilmiştir. Kitabın sonunda yer alan ve Chomsky'nin siyasi görüşlerini yansıtan "*Laik Bağnazlık ve Demokrasinin Tehlikeleri*" adlı deneme, 1999 Siena ziyaretinde verdiği ikinci konferansın metnidir. Kitabın İngilizce baskısı 2002 yılında, Cambridge Üniversitesi Yayını olarak *On Nature and Language* adıyla yayımlanmıştır.

Birinci Bölüm: Editörlerin Önsözü: Dilbilim Kuramına İlişkin Bazı Kavram ve Konular

Bu bölümde, ED'nin tarihsel süreç içerisindeki kuramsal evrimi şu ana noktalardan yola çıkılarak açıklanmıştır: 1950'lilerden itibaren dilbilim alanına yeni bir soluk getiren *üretici dilbilgisi*, dilbilimsel araştırmalardaki odak noktasını, *Dil Yetisine* çevirmiştir. Farklı dillere özgü birtakım yapıları çözümlenmek üzere yapılan girişimler sonucu ED'de kural listesi genişleyince 1960'larda ve 70'lerde, *betimleyici yeterlik* ve *açıklayıcı yeterlik* ilkeleri arasında bir gerilim ortaya çıktı. Ortaya çıkan gerginliği, ED'nin ilkelere ve parametrelere dayanan bir düzen olduğu düşüncesi sonlandırdı. Parametrik göstergeler, temelde insan dillerinin birbirine olan benzerliğine dayanmaktaydı. İlkeler ve Parametreler yaklaşımı, her ne kadar dil edinim sorununa olası çözümler sağladıysa da ED'nin yapısıyla ilgili sorulara ilişkin merakı gideremedi. Yetinmecî sorular bu merakın sonucu gündeme gelmiştir. Dilin ekonomik bir biçimde tasarlandığı varsayımı Yetinmecî Programın temel çıkış noktası olduğu gibi, etrafında biçimlenen ilkeler de bu temel ilkeyle bağlantılı olmuştur.

İkinci Bölüm: *Dil ve Zihin Üzerine Düşünceler*

Bu bölümde, Chomsky, maddenin “mekanik” doğasıyla onu harekete güdüleyen bilinç veya gizemli dizge arasındaki çözümlenemez görünen ilişkinin bilim tarihi içerisindeki izlerini sürmektedir. Daha özelde ise; zihin ve beden, dolayısıyla dil ve beyin karşıtlığı veya birlikteliği üzerine bilimsel ve felsefik değerlendirmeler yapmaktadır. Chomsky, Galileo’nun, insan dilinin “sınırsız düşünceler zincirini dile getirmek için sınırlı sayıda araçlar kullanması” temel niteliğini ilk fark eden kişi olduğunu belirtmektedir. Port Royal’li dilbilimciler ise dilin bu özelliğinden “muhteşem buluş” biçiminde söz etmişlerdir. Chomsky’ye göre, Darwin, “insanoğlu, çok çeşitli sesler ve fikirleri ilişkilendirmek konusundaki sınırsız gücü ile farklıdır” derken aslında Galileo ve Port Royal’li kuramcılarında çok da farklı bir şey söylemiyordu. Chomsky; Descartes’ın, dilin sonsuz ifadeleri yansıtabilme gücünün bedenimiz tarafından belirlenmediği görüşüyle, insanı, insan dışı dünyadan ayıran önemli bir ayırım yaptığına dikkat çekmektedir. Chomsky’nin üzerinde durduğu bir diğer nokta da, zihin ve beden ilişkisine dair sırrı çözebilecek öğretiler bütüncesinin kurulamamış olmasıdır. Buna karşın, dilin beyindeki yerleşimine ilişkin farklı alanları birleştirme başarılarının da olduğunu belirtmektedir. Bu bölümün, beyin ve dil üzerine yapılan birleştirici çalışmalardan söz edilen üçüncü bölüme giriş niteliği taşıdığı söylenebilir.

Üçüncü Bölüm: *Dil ve Beyin*

Bu bölümde, Chomsky; fizik, kimya ve biyoloji gibi dalların birleşmesine benzer bir biçimde yüksek zihinsel yetileri inceleyen alanların birleşimine ilişkin iki görüşün olduğunu söylemektedir. Bunlardan birincisi, dil ve yüksek zihinsel yetilerin biyolojinin bir parçası olmadığı, ikincisi ise, ilkece biyoloji ile ilgili olduğudur. Chomsky, dil ve zihin arasındaki ilişkilerin indirgemecilik ile değil, alanlar arası çalışmalarla çok daha iyi çözümlenebileceği görüşündedir. “Zihin, beynin ortaya çıkmış biçimidir” savını desteklerken, insan dilinin diğer canlılarla benzer bir evrimsel süreçte ele alınmasına karşı çıkmaktadır. İnsan beyninin belli sorunları çözmeye otomatik olarak uzmanlaşmış “uzman organlar”la işbirliği içerisinde olduğu varsayımından çıkan *modüler* görüşü makul bulan Chomsky, insan beyninin bir tür özel bileşeni olan “dil organı”nın, *Dil Yetisi* olarak düşünülebileceğini söylemektedir. Bu bölüm ve bundan önceki ilk iki bölümün bir arada, Chomsky ile yetinmecilik üzerine yapılan söyleşiye kuramsal ve düşünsel bir art alan oluşturduğu söylenebilir.

Dördüncü Bölüm: *Noam Chomsky ile Yetinmecilik Üzerine*

Bu bölümde, kitabın editörleri tarafından Chomsky ile yapılan yetinmecilik üzerine bir söyleşiye yer verilmiştir. Bu söyleşide, Yetinmeciliğin kökenleri, kusurluluk veya kusursuzlukları, betimleyici ve açıklayıcı yeterlikleri bağdaştırmadaki yetkinliği, başka bilimsel alanlarla olan bağına değinilmiştir. Sözü edilen çerçevede; *İlkeler ve*

Parametreler yaklaşımı, ED çalışmalarına katkıları ve eksikleriyle *x-bar kuramı*, biçimbilimin doğal dil dizgesindeki görünümü ve yerleşimi, *yer değiştirme* işleminin dizge içerisinde gerçekleşme amacı, *konumsal dizgeye* ilişkin harita çalışmaları ve bu dizgenin evrensel bir kalıp olarak dağılımı, dilin *tek-biçimli* bir dizge olarak diğer canlılara ilişkin iletişim dizgelerinden ayrılan yönleri ve *ada koşulları* konularına açıklamalar getirilmiştir.

“Laik Bağnazlık ve Demokrasinin Tehlikeleri” adlı deneme

Chomsky'nin siyasi görüşlerinin yer aldığı bu bölümde, baskının egemen olmadığı demokratik toplumlarda, halk kitlelerini yönlendirmek için kullanılan reklamcılık, halkla ilişkiler, kitle kültürü endüstrisi gibi propaganda yöntemlerine değinilmiştir.

Genel Deđerlendirme

Ayşe Banu Karadağ'ın Türkçeye kazandırdığı bu kitap, Evrensel Dilbilgisinin ülkemizde güncel sorunlarıyla birlikte daha yakından tanınmasına yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra, Yetinmeci ve daha önceki ED yaklaşımlarında ortaya konan ilkelerin ve bu ilkeler doğrultusunda yapılan sözdizimsel çözümlerlerin gerekçelerini düşünsel yönleriyle görme imkanı vermektedir. ED'nin temel yönlerini öğrenmek isteyen alan dışı okurlara da hitap eden kitap, dil programlarına kayıtlı öğrenciler için de Türkçe seçeneğiyle yararlanılabilen bir kaynak niteliği taşıyacaktır.